

UNGDÓMSSÍÐAN

Ritstjóri: MICHEL NIELSEN, Klakksvík

1864-1964

100 ÁR SÍÐANI HITT MINNLIGA KRIGGIÐ MILLUM PROYSEN—EYSTURRIKI — DANMARK

I ár eru 100 ár farin, síðan Danmark misti Holstein og Slesvig í krignum milli Proysen og Eysturriki. Ein kundi skrifa fleiri blóð full um tað politiska stríðið, og orsökarnar til kríggj, og so framvegis, men vit skulu her beri fáast við tað søguliga fakt. a'io.

I fleiri hundræð ár hevði stríð verið millum Danmark og Tyskland, um hvør skuldi eiga Slesvig-Holstein. Danmark hevði bæði landspartarnar, og ongín vandi var fyri, at Tyskland skuldi gera nakað um seg, tí innitil fyri gott 100 árum síðani, var Tyskland pettað sundur í smá forstádomi.

Men í 1860'unum hendi nakað harnæði. Tað eydnaðist einum einstakum manni at savna alt Tyskland saman, og hesin maðurin var Otto von Bismarck. Bismarck hevði fleiri grundir til eisini at vilja hava Slesvig-Holstein. Fyri tað fyrsta kundi hann ikki reypa sær av at hava savnað ALT Tyskland, um hann ikki eisini fekk Slesvig-Holstein við, og vildi Danmark ikki við góðum, so hevði hann eisini ein góðan tjans til at roynda herin hjá sær, tí hann hevði í umhyggju at leypa á Frankariki aftaná, og tað var gott at vita, hvussu sterkur herurin var. Hann royndi so fyrst við góðum, men danska stjórnin segði so pára nei. Slesvig var gamalt danskt land. Holstein mátti hann gjarna fáa, men Slesvig? NEI! Hetta var tað svarit, sum Bismarck helsi vildi: hava, hann fekk Eysturriki í parti við sær, og erklærað: Danmark kríggj.

Verjan hjá Danmark har suðuri var, sum altíð, í ólág. Skjót var Holstein tikið, og 1. februar stóð tann proysiski — eysturriki — herurin framman fyri. Dannevirke, har general de Meza var við til danska herinum, Tað var ómöguligt at halda Dannevirke leingi. Tað vóru ikki hermenn nokk, og vestanfyri, har teir vónaðu at vatnið skuldi halda proysararnar vekk, bar tað so illa á, at vatnið frysti, so tað var vandi fyri at proysararnir tann vegin skuldu þleppa afturum tann danska herin, og soleiðis innibyrja teir. Náttina millum 5. og 6. februar lat de Meza tí eftir samráðingum við hin ar yvirmenninar, herin trekkja seg aftur til Als og Dybbøl. Tað gekk stílliga hjá teir seg, og tað eydnaðist at uttara at fíggeindin uppdagast nakað. Ringt var at trekkja seg aftur, tí tað var blátt kundi, og vegirnir vóru gestoyttir, so at hermenn og hestar glóðu í heilum. Hertil kom at allar hermennir vóru í ringum hýri. Teir høvdu trú, at Dannevirke ikki kundi takast, og nú máttu teir retiera. Alt tað danska fólkið bleiv uppst, og kravdu hendið á de Meza á einum fari, tí teir høvdu, at hann hevði farið hjá teir svika herin. Hann varð kallaður til Keypmannahavn, og so til vóru fólki, at hann mátti fara loyniliga av tekinum í Roskilde og smuglast inn í Keypmannahavn. Stutt aftaná varð hann frákvoyrdur, sjálvi um hann hevði gjørt við herin, akkurát, sum hann átti at gera. Preussararnir og eysturrikararnir tóku mestum alt Jylland, og ein

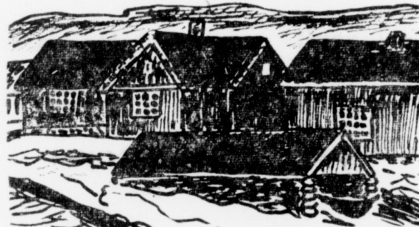
tað í 8 vikur, og danski herurin rýmdi yvir á Als. Hetta visti seg at verða eitt ræðuligt kríggj fyri danskarar, men ein nevniverdigan sigur vinnu teir tað, og tað var sjónslagið við Helgoland 9. maí. Danski admiralurin Eduard Suen, sum umboð á fregattini Jylland (sum nú liggur í Ebeltoft, og fyrr hevur ligið í Keypmannahavn) vann ein finan sigur við m. a. at sorða Eysturrikska flaggskipið so illa, at tað noyddist at flygja inn á neutralum sjóoki (bretar áttu Helgoland.) Beint aftaná hesum slagnum, varð vápnahvild fingin í lag, og teir byrjaðu friðsamtáðingur í London. Allir partar vóru samdir um, at tað einasta, sum gerast kundi, var at býta Slesvig sundur, men teir kundu ikki einast um, hvar markið skuldi ganga, og til síðst sleit Monrad, sum var fyrstiministari í Danmark, samráðingarnar, á tí hann vónaði, at onnur lond fóru at taka synd í Danmark, og at Danmark so við teirra hjálp kundi fáa ein fregari frið.

Men so kom ikki at vera: Tá kríggj varð byrjað aftur, var tann danski herurin á Als, og 29. juni fóru proysarar í báttum tvørtur um Alsund. At endanum mátti danski herurin fara av oynni aftaná blóðigum bardaga.

So var Eöugt við kríggshuganum hjá Danmark, og október 1864 varð friðarsáttmáli gjordur í Wien. Danmark mátti avstanda Holstein, Lauenburg og ALT Slesvig, líka norður til Kongaanna.

At so Proysen og Eysturriki fóru at klandrast um teir londini og koma í kríggj 1866, ja, tað er ein heilt onnur søga.

Teknikappingin

Ja, so hava vit aftur her útsliði av teknikappingini sum gekk frá 7. mars til 20. mars, og vinnarin hesaferð er aftur ein havnamandi. Nevnliga Heri Nolsøe, Sundvegur Tórshavn. Heri hevur fingið tær 15 krónurarnar við postinum, men hesa ferð hendi nakað, sum fekk okkum at geva eina aðrumpreiu uppá 5 kr. Vit fingi eina teknig frá einum 8-ára gomlum drongi, Birgir Mikkelson Vikurum. Klakksvík, og vit hildu, at hon var so gott teknað av einum so ungum drongi, at vit hava sent honum 5 krónur. Hansara teknig er hon við haruni: Hesa ferð hendi eisini nakað keðiligt. Vit fingi eina teknig, teknað við blýanti, og tað ber tíverri ikki til at seta eina soverðna í blaðið. Hon MA verða gjord við TUSCH, so vit verða noyddir til at greiða frá mannagongdini eina ferð afturat. HAVA TIT HUG TIL AT VERA VÍÐ TIL AT ROYNA AT VINNA 15 KR., NYTIST TYKKUM BERT AT GERA EINA TEKNIG VÍÐ TUSCH Á EINUM GÓÐUM PAPPIRI TIL STÓÐDAR SUM EITT JOLAKORT, OG SENDA HANA SAMAN VÍÐ NAVNI OG ADRESSU TIL: UNGDOMSSÍÐAN.

Tit ungu!

Um tit hava hug til at siga tykkara... meining um víðurskiftini kunnst tit bara skriva inn til okkum og biðja um at fáa tað sett í blaðið. Somleiðis um onkur hevur hug til at greiða frá onkrum spennandi, ella siga frá onkrum um bygdina hjá sær. Tit hava ól jvalyst blað stabbarnar, vit hava høvi um Klakksvík, og vit kundu tonkt okkum, at onkur eisini hevði hug til at siga eitt frá um sína egna bygd. Um so nóg nógv send inn, kunnst vit kanska onna eitt per á síðuni, hvar ungfolk siga frá sílikum. Stutt sagt: Hava tit hug til nakað soverð, nýttist tykkum um bert at senda tað, sum hesi má vera skrivað á skrivastíva, til: UNGDOMSSÍÐAN, POST: BOX 95, KLAKKSVÍK.

Leiklist

KOSAKKARNIR LEYPA Á

Hesin filmurin skal nevast her, tí hann bæði er væl spældur og í vøkrum litum. Hann er amerikanskur og innspældur í Cinecitté studíuni í Rom. Høvuðsleikarar eru Edmond Purdom og Georgia Moll.

Sum ein kann lesa seg til av navninum handlar hann um kosakkar, og ikki nóg mikið um tað. Hann er gjordur um uppreisnarar hjá einum av teimum víllastu og óstakshovdingunum: Shamy, sum livdi frá 1797 til 1871, og ferð eitt ferð gjordi uppreisni móti russiska zarinum í árinum millum 1824 og 1859, tá hann noyddist at gevast.

HANDLINGIN:

Eina ferð eru russarar við at sorða høvuðsborgina hjá Shamy, sundur, og tá hann biður um frið, svara teir honum, at hann skal fáa frið, um hann sendir teimum son sin Giamall sum gísl. Russarar setla at upplera Giamál á einum militerskúla, og fáa hann russisk sinnað, so hann kann gerast hovdingur, tá pápi hansara er deyður. Shamy tekur við tungum hjarta av, og Giamál kemur á eitt akademi í St. Petersburg.

12 ár seinni er Giamál ein væl-vandur soldatur, og lutvist er tað eydnast russum at fáa hann sumvandan. Ein dagin tá hann kemur gangandi við einum vini, eydnast tað honum at bjarga zarinum frá at bliva skotin. Harfyri verður hann heiðraður, men tá pápi hansara hvort hetta, verður hann illur. Í øll hesi árin hevur hann biðað eftir at sonurin skuldi koma heim og hjálpa sær við at gera uppreisni, og nú bjargar hann livið á zarinum. Ringasti fíggeindin hjá kosakkum. Nei, allar vonirnar hjá hinum gamla Shamy bresta. Hann stoytir sonin frá sær, og byrjar aftur uppreisni móti russum. Í St. Petersburg verður Giamál, sum er vorðin góður við dóttir general Voronzoffs, handtúkin alt fyri eitt og hann fær nú til uppgávu at fara til pápa sin og greiða honum frá tí ómöguliga í at vinna á russum, meðan general Voronzoff verður hæstur yvir herin, sum skal tyna Shamy og menn hansara.

Tá Giamál kemur heim aftur verður hann heilaður sum hin burturvilti sonurin og fer í parti við pápa sinum, sjálvt um hann ikki ivast í, at teir fara at tapá. Nú ber tað so á, at Tatiana, dóttir Voronzoffs, sum er fylt aftaná pápa sinum, verður tikin fanga og førd til Shamy. Hetta, og so tað, at Shamy ætlar at gera endiliga av við russarar sama dagin, ger at Giamál segir pápa sinum, sína meining, við tí útsliði at hann verður settur fastur. Tá pápin og hinir eru farnir av stað sleppur hann tó leysur og bjargar samstundis Tatianu og vini sinum Boris, sum er russiskur hervirumaður. Hann letur tó hesi bæði fara fyri seg, og fer at hjálpa pápa sinum.

Alonó á russar mivevndast, men tá Giamál fer at biða um frið, fyri at ikki allir kosakkarnir skulu

verða dripnir, verður hann skotin av pápa sinum, sum ikki vil viðganga, at hann hevur tapit. Aðrenn hann doyir, sær Giamál tó pápa sin yvirgeva seg, og uppgáva hansara er lutvis eydnað.

Sum sagt er hesin filmurin bæði spennandi og í vøkrum litum, og vónandi koma fleiri av hansara slag til Føroyar í næstum.

Besta gávan til
FØROYINGIN
Culturi og heima
er ein
FØROYSK BÓK

Topp pláturnar í heiminum

HONGKONG

Seinast søgdu vit frá, at plátan »Wonderful Summer» við Robin Ward var nr. 1 í Hongkong, men nú er hon trokað út av einari aðrari, nevnliga: »I can't stop talking about you» við Steve Lawrence og Eydie Gormé.

ITALIEN

Í Italien er ein Italiensk plátan við einum bretskum sangara nr. 1. Tað er plátan »Un'alacrima sol visce» sungin av Bobby Solo.

JAPAN

Aftaná kríggj er Japan vorðið ógvuliga nógv ávirkað av amerikánarum, og so at siga ongar japanskir plátur eru frammi har. Tó hendir tað av og á, at menn letta hagar fyri, at finna sær góð lög. Eitt gott dømi er plátan »Sukiyaki» sum kom ógvuliga langt fram í Top Twenty í Bretlandi í síniari tíð. Men nú er sum vant ein amerikansk plátan nr. 1, hesaferð ein instrumentalsk. »Washington Square» spæld av The Village Numbers.

FRANKARIKI

Poppskílið í Frankariki hevur í seinasta tíðina verið heldur ymálígt. Bráðliga komu The Beatles, og i tí teir trokaðu »poppidól» í Frankariki, Charles Osbnburg út við plátuni: »I wanna hold your hand» spiltu teir allan fríðin, men nú er alt komið í rett lag aftur, tí Charles Osbnburg er aftur nr. 1 við plátuni »La Mamma».

SCHWEIZ

Umframt at gera ostar og ur, spæla teir eisini poppmusikk í Schweiz, og í lotuni er plátan »Lucky Lips» við Cliff Richard á toppnum har.

ISRAEL

Hini arabisku londini setla at gera Israel til oyðumørk við at avleiða Jordan-ána, men tað taká tey ikki so tungt har. Tey arbeia framvegis dúgliga, og snæla poppmusikk afturvið. Í lotuni er ein plátan, sum í síniari tíð var langt frammi í Bretlandi nr. 1 har: »Swing'n on a Star» við Big Dee Irwin.

IRLAND

Í Irland er plátan »I am the one» við Gerry & The Pacemakers nr. 1. Vit sigia, at næsti, landið liggur við Bretlandi, nýggjari eru topppláturnar.

SVORIKI

Í Svøríki er ein løn plátan á toppnum. Tað er »Surfin' Bird» við The Freshmen. Hetta er eitt nýtt slag av sangi, sum kemur frá USA. Teir synia ikki. Nei, teir geva onkur merkilig lióð frá sær, so vónandi er hetta ikki ein nýggjur sangmóti.

7. Hvæt er formulin fyri saltsýru?
8. Hvussu eitur yngsi forseltni í heiminum?
9. Hvørjum býi í Bretlandi koma The Beatles frá?
10. Hvussu eitur størthertogsman av Luxembourg?

(Svar aðrastaðni á síðuni.)

Melodi Grand Prix

Seinast grefdu vit eitt sindur frá Melodi Grand Prix, og legvargdagin 21. mars, kom so slagð á Keypmannahavn, og henda størst hending varð bæði sjón- og útvarp-kring mestsum alt Europa, 16 lond lutuoka, Svøríki var ikki við, tí har er sjónleikaraverkfall, istað í kom Portugal við fyri fyrstu fer, men hjá teimum var ongín góð byrjan — teir fingi ikki eitt einstasta stig.

Vinnarin var ein 16 ára gomul genta, Gigliola Cinquetti, sum umboðaði Italien við sanginum »Na, hol'eta.» Hon vann stórt, tí síniari vórðu tald saman, visti tað seg, at hon við sínum stíllslika sangi hevði fingið 49 stig, og nr. 2, Bretland (»I love the little» — »Matti» Motro), hevði bert 17 stig. Sum nr. 3 kom Monaco (»Où sont elles passées» — Romuald), við 15 stig. Danmark (»Sangen om dig» — Bjørn Tiedmann), varð nr. 8 við 4 stigum.

Annars var Melodi Grand Prix heldur slakt í ár. Teknisk sæð »klappad» alt flit,

Henda uppgávan var tann størsta, sum danska sjónvarpið nakran tíð hevur havt. Öll 16 londini skuldu fáa hendingina sjónvarpaða, so var var nokk at takast við. Ökkurt land hevði sen; teknikararnum triggjar fløskur av konjakki, kanska sum »bestikelse» (Tað hevur jú nóg av siga, um sangurin hjá einum landi eisini tekniskt verður væl framfördur,) men ongín misumunur var gjordur, og alt gekk, sum áður nevnt var. Eftirsum Italien vann hesa ferð verður Melodi Grand Prix 1965 nokk avhildið í Rom, men tað verður so ein onnur søga.

10 SPURNINGAR

1. Hvussu eitur verjómálaráðharrin í USA?
2. Hvussu eitur hægsta fjalltið í Svøríki?
3. Hvussu æt gítni generalurin Rommel til formavn?
4. Hveur Noreg markar við USSR?
5. Hvussu eitur útlarískaradharin á Cypros?
6. Hvæt er ein Korvett?

SVAR UPPÁ 10 SPURNINGAR

1. Robert McNamara.
2. Kebnekajse.
3. Ervin.
4. Ja.
5. Spyros Cyprianos.
6. Eitt minni kríggsskip.
7. H C2.
8. Fidel Castro.
9. Liverpool.
10. Charlotta.